

JAMPSKI I TOBOŽNJI BAKHEJ

Jampski se metar javlja u grčkoj poeziji u ovim oblicima:¹⁾

1. *ia 1* ◡ - ◡ -: prvi temeljni oblik s jambom na početku; na pr.

Sof. Fil. 219. ἰὼ ζένοι

2. *ia 2* - - ◡ -: drugi temeljni oblik sa spondejem na početku; poznat je i pod imenom epitrit; na pr.

Arh. fr. 94 ὦ Ζεῦ πάτερ

3. *ia 3* - ◡ -: oblik s istisnutim prvim (neodređenim) slogom; rado se naziva i kretik. Ali on nije pravi, nego osobit, jampski kretik, jer je pravi kretik πεντάχρο-νος,²⁾ a taj je oblik ἐξάχρονος te ima među jambima istu metričku vrijednost kao i puni jampski metar; na pr.

Sol. El. 513 οὐ τί πω

4. *ia 4* ◡ - - : oblik s istisnutom kračinom; rado se naziva i bakhej. Ali ni on nije pravi, nego osobit, jampski bakhej, jer je pravi bakhej πεντάχρονος,³⁾ a taj je oblik ἐξάχρονος te ima među jambima istu metričku vrijednost kao i puni jampski metar; na pr.

Sof. Aj. 873 τί οὖν δή;

Ako se u *ia 4*. javi u neodređenom slogu mjesto kračine dužina, metar se obično naziva molos.

5. *ia 5* - - : oblik s istisnutim objema slabinama; rado se naziva i spondej. Ali on nije pravi, nego osobit, jampski spondej, jer je pravi spondej τετράχρονος,⁴⁾ a taj je oblik

¹⁾ Isp. N. Majnarić, Grčka metrika. Zagreb 1948 (Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 37) str. 39. i d. — Ta je, eto, knjiga izišla pred četiri godine, ali pisac još do danas ne zna, kako misle o njoj naši klasički filolozi, jer osim nekoliko naustice izrečenih priznanja nije o njoj dosad nitko kazao ni riječi. Osjećajući taj nedostatak nakanio se potpisani, da neke stvari sam prigodice popravi, objasni i dopuni. Toj svrsi imao bi da posluži i ovaj članak o bakheju.

²⁾ Hefestion, Enhirid. 11, 12.

³⁾ Hefestion, Enhirid. 11, 11.

⁴⁾ Hefestion, Enhirid. 11, 1.

ἑξάχρονος te ima među jambima istu metričku vrijednost kao puni jampski metar; na pr.

Sof. El. 504 ὦ Πέλοπος ἄ πρόσθεν

6. *ia* 6 $\cup - \cup$: katalektički oblik jampskoga metra *ia* 1.

Od šest navedenih mjera mi ćemo ovoga puta osobitu pažnju obratiti samo četvrtoj i šestoj, t. j. bakheju i katalektičkom obliku jampskoga metra *ia* 1, koji se naoko izjednačuju, ako katalektički *ia* 1 uzmemo u obliku $\cup - -$. A u tom ga obliku moramo uzimati svagda, jer Grčka metrika, u § 22., kaže o posljednjem slogu stiha ovo: „Posljednji je slog stiha dug ili kratak (\cup), ali kako zbog odmora na kraju stiha potrebnoga za odah možemo kraćni dati vrijednost dužine, bilježit ćemo u ovoj knjizi posljednji slog stiha uvijek kao dug (-)“. Prema tome bila bi onda u grčkoj metrici upravo tri bakhejska oblika: pravi bakhej ($\cup - -$, πεντάχρονος), jampski bakhej ($\cup - -$, ἑξάχρονος) i tobožnji bakhej ($\cup - -$, πεντάχρονος).

Pravi bakheji sačuvani su nam zacijelo u orgijastičkim i ritualnim pokličima: ἰὼ Βάκχε, Βάκχε, Eur. Alk. 92 ὦ Παιάν, φανείης, Esh. Agam. 1080 Ἄπολλον, Ἄπολλον i t. d. Javljaју se ponešto i u tragediji; na pr. Eshil, fr. 341 ὁ κισσεὺς Ἀπόλλων, ὁ βακχεύς, ὁ μάντις. — Eshil, Prom. 115 τίς ἀχώ, τίς ὀδρᾶ προσέπτα μ' ἀφεγγής. — Sofoklo, Fil. 396 ὅτ' ἐξ τόνδ' Ἀτρεϊδᾶν ὕβρις πᾶσ' ἐχώρει —; inače kod grčkih pjesnika dolaze rijetko, stihički gotovo nikada, a Plaut upravo obiluje takvim stihovima:⁵⁾ često su čitava cantica ili bar veliki dijelovi njihovi sastavljeni od samih bakheja; isp. na pr. Amfitrion—Sosija). Jesu li stihički bakheji Plautov izum, ili su ih Plaut i njegovi drugovi uzeli od nekoga nepoznatog grčkog pjesnika, ne može se još kazati. Povezanost s grčkim primitivnim bakhejima vidi se ipak u tom, što su u rimskim bakhejima često sastavljene molitve i pjesme, koje izriču nadu i zabrinutost.

Jampski bakhej razvio se iz *ia* 1 i *ia* 2 istiskivanjem kračina: *ia* 1 $\cup - (\cup) - = \cup - -$ (bakhej); *ia* 2 $- - (\cup) - = - - -$ (molos). Kako ta istiskivanja valja razumjeti, razloženo je u Grčkoj metrici, u § 66., pa nije potrebno o tom ponovo govoriti. Donosim samo primjer za istiskivanje slogova iz naših narodnih popijevaka, koji tada nijesam mogao dati:

Ah teško je umrijeti,	$\cup - \cup - \cup - -$
Kad ništa ne boli,	$\cup - \cup - \cup -$
Još teže je ljubiti,	$\cup - \cup - \cup - -$
Što srce ne voli.	$\cup - \cup - \cup -$

⁵⁾ Isp. F. Crusius, Römische Metrik, München 1929. str. 120. i 132.

Shema je navedena po kvantiteti, jer se pjesmica pjeva, a ne po akcentu, kako to inače naša poezija traži. Pjesmica je sastavljena u jampskim mjerama. U drugom metru 1. i 3. stiha istisnute su kračine (bakhej), a na kraju 2. i 4. stiha dolazi mjesto jampskoga metra (= dva jamba) samo jedan jamb.

Istisnute slogove u jambima izjednačuju pjevači tako, da slogove mrije-, bi-, -li dotle produžuju, dok opet postave ritmičku ravnotežu, t. j. dok metrički oblici $\cup - -$ i $\cup -$ postanu kvantitetom jednaki s metričkim oblikom $\cup - \cup -$.

Tobožnji bakhej je srodan pravom bakheju po tom, što je i on $\pi\epsilon\nu\tau\acute{\alpha}\chi\rho\omicron\nu\omicron\varsigma$, a različan je od pravoga i jampskoga, što ima samo jedan istaknuti slog: $\cup - -$.

Od tri navedena bakhejska oblika dolaze u obzir u korskoj pjesmi s jampskim mjerama samo jampski i tobožnji bakhej. Pita se dakle, kada kod jampskih stihova valja označiti oblik $\cup - -$ kao pravi bakhej (= $\cup - -$), a kada kao tobožnji (= $\cup - -$), t. j. kao katalektički *ia* 1. Odgovor na to pitanje tražit ćemo na onaj način, na koji novija metrička nauka rješava sve probleme, t. j. strogim opažanjem sačuvanih stihova. Raspravljajući pak služit ćemo se strofama, koje su interpretirane u zimskom semestru šk. godine 1951./52. u Grčkom odjeljenju Seminara za klasičku filologiju Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom potpisanoga. Evo dakle nekoliko metričkih analiza iz Sofoklova Edipa kralja:

1. Sofoklo, Edip kralj 203—215⁶⁾

- a₁) Λύκει' ἀναξ, τὰ τε σὰ χρυσοτρόφαν ἀπ' ἀγκυλῶν
 b₁) βέλσα θέλοιμ' ἐν ἀδάματ' ἐνδατσεισθαι
 c₁) ἀρωγὰ προσταθέντα τὰς τε πυρφόρους
 d₁) Ἀρτέμιδος αἰγλας, ζῆν αἶς Λύκαι' διάσσει'
 e₁) τὸν χρυσομίτραν τε κυκλήσκω, τᾶσδ' ἐπώνυμον γᾶς,
 f₁) οἰνώπα Βάκχον εἶτον, μαινάδων ὀρόστολον,
 g₁) πηλασθῆναι φλέγοντ' ἀγλαῶπι $\cup -$.
 h₁) πούκαι' πῖ τὸν ἀπότιμον ἐν θεοῖς θεόν.

a ₁)	$\cup - \cup - - \cup \cup \cup - - \cup - \cup - \cup -$	jamp. tetram.
b ₁)	$\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup - \cup - -$	jamp. trim.
c ₁)	$\cup - \cup - \cup - \cup - \cup - \cup -$	jamp. trim.
d ₁)	$- \cup \cup \cup - - \cup - \cup \cup \cup \cup \cup \cup - -$	jamp. tetram.
e ₁)	$- - \cup \cup - \cup \cup - - - - \cup - \cup - -$	enopl.-itif.
f ₁)	$- - \cup - \cup - \cup - - \cup - \cup - \cup -$	jamp. tetram.
g ₁)	$\cup - - - \cup - - \cup - \cup (- \cup -)$	jamp. tetram.
h ₁)	$- - \cup \cup \cup \cup - \cup - \cup - -$	jamp. trim.

⁶⁾ Prema „Naputku za analizu korske pjesme“ (Grčka metrika § 163. i d.) interpretirao je pjesmicu slušač klasičke filologije Šime Aleksije Šonje.

Pjesmica je treća antistrofa parode (151—215). Ona je uzeta zato, što su joj dijelovi (periode) očitiji nego u strofi. Shema pokazuje, da se bakhej javlja u stihovima b_1 , d_1 , g_1 , h_1 . O bakheju u stihu g_1 ne treba raspravljati: on je jampski bakhej, jer u unutrašnjim metrima, dakako, nema katalekse. Ostaju dakle za razmatranje samo stihovi b_1 , d_1 , h_1 . Stih h_1 (= jampski trimetar) stoji na svršetku strofe. Schneidewin—Nauck—Bruhn⁷⁾ i Kuzmić⁸⁾ uzimaju u trećem metru njegovu jampski bakhej i čitaju $\kappa\epsilon\rho\alpha\nu\nu\phi$ (u strofi) i $\theta\epsilon\omicron\iota\varsigma$ $\theta\epsilon\acute{o}\nu$ (u antistrofi). Ali ne će jamačno tako biti. Završnji su naime stihovi bili od prvoga početka ili okrnjeni ili produljeni (bilo jednim slogom ili čitavom klauzulom), pa stoga zacijelo ne ćemo pogriješiti, ako i bakhej u posljednjem metru tih stihova označimo kao tobožnji bakhej, pa prema tome i stih h_1 kao katalektički jampski trimetar, pogotovu što su i ostali zglavni stihovi „zvonki“, a ne „pridušeni“.⁹⁾

Klasifikaciju stihova b_1 i d_1 i njihovih bakheja pouzdano ćemo izvršiti s pomoću perioda, na koje se strofa dijeli. A one se mogu raspoznati po stvarnim i po formalnim kriterijima. Stvarni je kriterij sadržaj strofe, a formalni: hijat, neodređeni slog (syllaba anceps) i kataleksa. Budući da se ovdje radi upravo o nazočnosti ili nenazočnosti same katalekse, važniji je za nas u tom slučaju prvi kriterij. A s obzirom na sadržaj već se na prvi pogled jasno zapažaju u toj strofi dva dijela:

1. Stihovi $a_1—d_1$ (4 stiha), u kojima kor, zabrinut zbog kuge, koja gradom hara, zove u pomoć Apolona i blizanicu njegovu Artemidu.

2. Stihovi $e_1—h_1$ (4 stiha), u kojima kor s istoga razloga zaziva imenjaka svoje zemlje rumenoga Bakha.

Ti su dijelovi (periode) odijeljeni i interpukcijom (semi-kolon), pa je onda vrlo vjerojatno, da ih je pjesnik i metrički odijelio završivši prvi dio katalektičkim jampskim tetrametrom (= stih d_1), dakle i tobožnjim bakhejem u posljednjem metru, a ne jampskim bakhejem, kako to i ovdje uzimaju, na citiranom mjestu, Schneidewin—Nauck—Bruhn i Kuzmić.

Ali i sam prvi dio sadržava u sebi upravo dva manja dijela, dva prizivanja: u prvom se priziva Apolon, da pomogne svojim strijelama, a u drugom Artemida, da pritrči svojim zubljama, pa bi se stoga i bakhej na koncu stiha b_1 mogao označiti kao tobožnji bakhej, a sam stih b_1 kao katalektički jampski trimetar, iako su riječi $\acute{\alpha}\rho\omega\gamma\acute{\alpha}$ $\pi\rho\omicron\sigma\tau\acute{\alpha}\delta\acute{\epsilon}\nu\tau\alpha$, koje po smislu pripadaju u prvi manji dio prvoga većeg dijela (= sti-

⁷⁾ Sophokles, 10. Aufl. Berlin 1897. str. 216.

⁸⁾ Sofoklov Edip kralj. Zagreb 1903. str. 15. i d. i 97.

⁹⁾ Isp. Grčku metriku § 20. i 28.

hovi a_1 , b_1), prešle u stih c_1 . To shvaćanje očito podupire i stanka na koncu stiha b_1 izazvana hijatom između riječi ἐνδαττεισθαι i ἀρωγά.¹⁰⁾

Navedena bi se dakle pjesmica dijelila po tom na ove tri periode:

A) a_1 — b_1 (2 stiha s kat. jamp. trimetrom kao zaglav-nim stihom).

B) c_1 — d_1 (2 stiha s kat. jamp. tetrametrom kao zaglav-nim stihom).

C) e_1 — h_1 (4 stiha s kat. jamp. trimetrom kao zaglav-nim stihom).

2. Sofoklo, Edip kralj 863—872¹¹⁾

- a) εἰ μοι ζυνοίη φέρωντι μοῖρα τὰν
 b) εὖσεπτον ἀγνεῖαν λόγων
 c) ἔργων τε πάντων, ὧν νόμοι πρόκεινται
 d) ὑψίποδες
 e) οὐρανίαι
 f) αἰδέρι τεκνωθέντες, ὧν Ὀλυμπος
 g) πατήρ μόνος, οὐδέ νιν
 h) θνατὰ φέσις ἀνέρων
 i) ἔπικτεν οὐδέ μῆποτε
 k) λάδα κατακοιμάσῃ μέγας ἐν
 l) τοῦτοις θεός, οὐδέ γηράσκει.¹²⁾

a) -- ◡ -- -- ◡ -- ◡ -- ◡ --	jamp. trim.
b) -- ◡ -- -- ◡ --	jamp. dim.
c) -- ◡ -- -- ◡ -- ◡ -- --	jamp. trim.
d) -- ◡ ◡ --	hor. met.
e) -- ◡ ◡ --	hor. met.
f) -- ◡ ◡ ◡ -- -- ◡ -- ◡ -- --	jamp. trim.
g) ◡ -- ◡ ◡ -- ◡ --	teles.
h) -- ◡ ◡ -- ◡ --	teles.
i) ◡ -- ◡ -- ◡ -- ◡ --	jamp. dim.
k) -- ◡ ◡ -- -- ◡ ◡ --	anap. dim.
l) -- ◡ ◡ -- ◡ -- -- --	teles. + spond.

Pjesmica je prva strofa iz drugoga stasima (863—910). Shema pokazuje, da su u njoj samo dva bakheja: u stihu c i u stihu f . Stvarni kriterij ne će nam biti ovdje od velike pomoći za njihovo prepoznavanje, jer diobu po smislu, što je

¹⁰⁾ Schneidewin—Nauck—Bruhn i Kuzmić uzimaju uza sve to i ovdje, na citiranim mjestima, jampski bakhej te citaju: u strofi ἀνάζω, u antistrofi ἐνδαττεισθαι.

¹¹⁾ Pjesmicu je interpretirala slušačica klasične filologije Vesna Zrnc.

¹²⁾ Isp. K. Rupprecht, Griechische Metrik 2. Aufl. München 1933, str. 70. i d. i U. v. Wilamowitz, Griechische Verskunst, Berlin 1921, str. 515.

pjesmica pruža, nije moguće posve dovesti u sklad s metričkim oblicima njezinima, ni u strofi ni u antistrofi. Ne ostaje nam dakle drugo nego primijeniti formalne kriterije, a ti su ovdje prilično snažni i dovoljni za klasifikaciju pomenutih dvaju bakheja. Stih *c* svršava se naime u strofi duljinom πρόκεινται (⊖ - -), a u antistrofi (= $c_1 = 875$. stih) kraćinom συμ-φέροντα (⊖ - ⊖), dakle: syllaba anceps. Ktomu se iza oba stiha: *c* i c_1 nalazi i stanka, izazvana hijatima πρόκεινται: ὑψίποδες i συμφέροντα: ἀκροτάταν, a to su sve sigurni znaci, da se na tim mjestima svršava prva perioda i strofe i antistrofe. Ali to ujedno znači i to, da su stihovi *c* i c_1 katalektički jampski trimetri, a njihovi bakheji da nisu jampski, nego tobožnji bakheji.

Slična je stvar kod stihova *f* i f_1 . Stih *f* svršava se kraćinom Ὀλυμπος (⊖ - ⊖), a stih f_1 (= 877) duljinom ἀνάγκαν (⊖ - -), dakle opet: syllaba anceps. Hijata ovdje nema, ali stihovi $d-f = d_1-f_1$ čine, bar u antistrofi, ipak neku sadržajnu cjelinu: „(objest) se popne na najviši vršak i skoči u prijeku propast“. Sve to pak upućuje na to, da se stihom *f* (f_1) svršava druga perioda strofe (antistrofe). A to i ovdje znači, da su stihovi *f* i f_1 katalektički jampski trimetri, a bakheji njihovi da nisu jampski, nego tobožnji bakheji. Kuzmić,¹³⁾ dakako, misli i ovdje drugačije i skandira: πρόκεινται — συμφέροντα; Ὀλυμπος i ἀνάγκαν, ali Schneidewin — Nauck — Bruhn¹⁴⁾ slažu se u tom slučaju s našim shvaćanjem, iako su im stihovi raspoređeni drugačije.

Ostali stihovi (= *g-l*) čine prema tome treću periodu strofe (863—872), ali oni za taj naš posao ne dolaze u obzir.

3. Sofoklo, Edip kralj 897—910¹⁵⁾

- a*₁) οὐκ ἐτι τὸν ἄδικτον εἶμι
*b*₁) γὰρ ἐπ' ὀμφαλὸν σέβων
*c*₁) οὐδ' ἐς τὸν Ἀβαῖσι ναδὸν
*d*₁) οὐδὲ τὰν Ὀλυμπίαν,
*e*₁) εἰ μὴ τάδε χειρόδεικτα
*f*₁) πᾶσιν ἀρμόσει βοροῖς.
*g*₁) ἀλλ' ὦ κρατύνων, εἴπερ ὄρθ' ἀκοῦεις,
*h*₁) Ζεῦ, πάντ' ἀνάσσω, μὴ λάθοι
*i*₁) σε τὰν τε σὸν ἀθάνατον αἰὲν ἀρχάν.
*k*₁) φθίνοντα γὰρ Λαίου — — ⊖ —
*l*₁) θέσφατ' ἐξαιροῦσιν ἤδη,
*m*₁) κοῦδαμοῦ τιμαῖς Ἀπόλλων ἐμφανίης.
*n*₁) ἔρρει δὲ τὰ θεῖα.¹⁶⁾

¹³⁾ O. c. str. 50.

¹⁴⁾ O. c. str. 217.

¹⁵⁾ Pjesmicu je interpretirao slušač klasičke filologije Živan Sikirić.

¹⁶⁾ Isp. N. Majnarić, Grčka metrika § 90. C i K. Rupprecht, o. c. str. 53. i d.

a_1)	—∪∪∪∪—∪---	enopl.
b_1)	—∪—∪—∪—	lek.
c_1)	---∪∪—∪---	enopl.
d_1)	—∪—∪—∪—	lek.
e_1)	---∪∪—∪---	enopl.
f_1)	—∪—∪—∪—	lek.
g_1)	---∪+ ---∪— ∪---	jamp. trim.
h_1)	---∪— ---∪—	jamp. dim.
i_1)	∪—∪— —∪∪∪— ∪---	jamp. trim.
k_1)	∪—∪— —∪— ---∪—	jamp. trim.
l_1)	—∪--- —∪---	troh. dim.
m_1)	—∪--- —∪--- —∪---	kat. troh. trim.
n_1)	---∪∪---	reiz.

Pjesmica je druga antistrofa iz drugoga stasima (863—910). Ona je uzeta mjesto strofe zato, što su joj dijelovi očitiji nego u strofi. Iz sheme se vidi, da su u njoj samo dva bakheja: u stihu g_1 i u stihu i_1 . Za njihovo prepoznavanje odlučan je ovdje stvarni kriterij, jer se pjesmica po smislu jasno dijeli u tri dijela, koji su i interpunkcijom (točkom) oštro odijeljeni jedan od drugoga:

1. Stihovi a_1 — f_1 , u kojima kor izjavluje, da ne ide više ni u Delfe ni u Abe ni u Olimpiju, ako se ne obistini proročanstvo o Laju.

2. Stihovi g_1 — i_1 , u kojima kor poziva Zeusa neka mu ne izmakne grijeh, t. j. nevjerovanje u proročanstva.

3. Stihovi k_1 — n_1 , u kojima kor veli, da se proroštva slabo cijene; da čast Apolonova pada i da nestaje straha božjega.

S tom oštrom diobom po smislu pjesnik je vrlo lijepo doveo u sklad i svoje metričke oblike. Prva se perioda svršava lekitijem (stih f_1), t. j. katalektičkim stihom, jer je lekitij upravo katalektički trohejski dimetar; treća perioda: katalektičkim trohejskim trimetrom (stih m_1), pa je onda po tom i stih i_1 , kao zaglavni stih druge periode, upravo katalektički jampski trimetar, a bakhej njegov nije jampski, nego tobožnji bakhej.

Što se tiče ostalih mjera, pjesmica je složena uglavnom u uzlaznom ritmu. U prvom su dijelu (a_1 — f_1) upravo tri tetrametra: tri puta enopl.¹⁷⁾+lek. Drugi je dio (g_1 — i_1) također sastavljen od tri stiha: dva jampska trimetra, među koje je utisnut jamp. dimetar. Drugi je jamp. trimetar, kako je rečeno, kao zaglavni stih, katalektički, ali je prvi akatalektički, i bakhej njegov nije tobožnji, nego jampski bakhej, jer ovdje nema nikakva razloga, da se takvim ne smatra, iako

¹⁷⁾ Prvi je enopliz označen u „Grčkoj metrici“ kao trohejski dimetar, ali je sklad potpuniji, ako i njega shvatimo s Wilamowitzom kao enopliz s rastavljenom duljinom, u drugom slogu, u dvije kraćine; isp. Griech. Verskunst, str. 888.

se nalazi u posljednjem metru. I treći se dio sastoji od tri stiha ($k_1 - m_1$): jednoga jamp, trimetra i kat. trohejskog trimetra, među koje je utisnut trohejski dimetar. Reizianum (n_1) je za glavni stih čitave strofe. Pjesmica je dakle potpuno skladna i metrički (3, 3, 3 + 1) i po smislu, a od dva bakheja jedan je jampski (g_1), drugi tobožnji (i_1).¹⁸⁾

4. Ostala mjesta u Edipa kralja, u kojima dolaze bakheji:

A) Stihovi 178. i 189.

k) ἀκτῶν πρὸς ἑσπέρου θεοῦ.

k₁) εὐῶπα πέμψον ἀλκᾶν.

k (k₁) -- ◡ -- | ◡ --

jamp. dim.

Prvi je dimetar zaglavni stih druge strofe, a drugi druge antistrofe u parodi. Prema onom, što je dosad ustanovljeno, oba su stiha katalaktička, dakle su i bakheji u njima samo tobožnji bakheji. Kuzmič¹⁹⁾ uzima i ovdje jampske bakheje i skandira ἐσπέρου θεοῦ i ἀλκᾶν.

B) Stihovi 463—465 i 473—475.

a) τίς ὄντιν' ἄ θεοπέπεια Δελφίς εἶπε πέτρα

b) ἄρρητ' ἄρρητων τελέσαντα φοινίαισι χερσίν;

a₁) ἔλαμψε γὰρ τοῦ νιφόντος ἀρίως φανείσα

b₁) φάρμα Παρνασοῦ τῶν ἄδηλον ἄνδρα πάντ' ἔχνεσιν.

a = a₁) ◡ - ◡ - | - ◡ - ◡ - | ◡ - ◡ - | ◡ - - hor. tetram.

b = b₁) - - - - | - ◡ - ◡ - | ◡ - ◡ - | ◡ - - hor. tetram.

Navedeni stihovi ($ab = a_1 b_1$) čine prvu periodu prve strofe (antistrofe) u prvom stasimu. Stih $b = b_1$ je dakle svakako katalaktičan i bakhej njegov samo tobožnji bakhej, ali je i stih $a = a_1$ katalaktičan i njegov bakhej samo tobožnji bakhej, jer su horijampski tetrametri katalaktički stihovi, koji se stihički upotrebljavaju; isp. na pr. safički tetrametar i prijapej.²⁰⁾

C) Stihovi 667. i 697.

r) προσάψει τοῖς πάλαι τὰ πρὸς σφῶιν.

r₁) τὰ γὼν δ' εἰσπομπος, εἰ δεῖναι, γενού.

¹⁸⁾ Schneidewin—Nauck—Bruhn (o. c. str. 217.) i Kuzmič (o. c. str. 52.) uzimaju i ovdje oba bakheja kao jampska, što dakako nije u skladu s rezultatima našega ispitivanja.

¹⁹⁾ O. c. str. 13. i d.

²⁰⁾ Isp. Grčku metriku § 123.—125. — Tome shvaćanju ide u prilog syllaba anceps (u krajnjem slogu strofe duljina: πέτρα, u krajnjem slogu antistrofe kraćina: φανείσα) i stanika na kraju stiha a izazvana hijatom između riječi πέτρα i ἄρρητα.

r) $\cup - - | - \cup - \cup - -$
 r₁ $\cup - - | - \cup - | \cup - \cup -$

Stihovi *r* i *r*₁ nalaze se u skupnoj tužaljci, što je pjevaju kor, Edip i Jokasta. Bakhej je u prvom metru u oba stiha jampski bakhej, ali je takav i bakhej u posljednjem metru stiha *r*, kako to očito pokazuje posljednji metar stiha *r*₁ (= $\cup - \cup -$), koji s njime respondira.

D) Stihovi 1205. i 1214.

b) τίς ἄταισ(ιν) ἀγρίαῖς, τίς ἐν πόνοις

b₁ δικάζει τὸν ἄγαμον γάμον πάλαι.

b) $\cup - - | \cup - \cup - | \cup - \cup -$

b₁ $\cup - - | \cup \cup \cup - | \cup - \cup -$

Tekst je donijet po Schroederu.²¹⁾ Bakheji su u prvom metru jampskoga trimetra, dakle su oba jampski bakheji.

*

Na taj bismo način mogli analizirati jampske korske pjesme i u svim ostalim grčkim tragedijama, ali to ovdje nije prijeko potrebno, jer već navedene analize iz Sofoklova Edipa kralja jasno pokazuju, koji su momenti važni za raspoznavanje jampskih i tobožnjih bakheja. A odatle se vidi ovo:

a) da klasifikacija bakheja nije stvar, koja se može u tinji čas izvršiti, nego da je ponajviše plod svestrane analize pjesama;

b) da je kakvoća bakheja problematična samo u posljednjem metru;

c) da se bakhej posljednjega metra smatra tobožnjim bakhejem onda, ako se nalazi u stihu, kojim se svršava perioda ili strofa.²²⁾

Zagreb.

N. Majnarić.

INHALT

N. Majnarić: DER IAMBISCHE UND DER SCHEINBARE BACCHEUS

In dem oben angeführten Aufsatz untersucht der Verfasser die Frage, wann ein iambischer Baccheus als scheinbar aufzufassen wäre. Die auf Grund der Gedichte geführte Untersuchung ergibt folgende Ergebnisse:

a) Die Frage der Klassifikation der Bakcheen kann nicht augenblicklich entschieden werden; sie bedarf größtenteils einer allseitigen und eingehenden Analyse der Gedichte.

b) Problematisch ist die bakcheische Qualität nur im letzten Metrum.

c) Der iambische Baccheus wird als scheinbar nur dann bezeichnet, wenn er als Schlußmetrum einer Periode oder einer Strophe vorkommt.

²¹⁾ Sophoclis cantica, str. 29.

²²⁾ Prema tome ne će dakle biti posve na mjestu ni Rupprechtova izjava (Griech. Metrik, str. 42.): „Der Baccheus ist das Schlußmetrum des katalektischen iambischen Trimeters“, nego bi je valjalo popraviti u: „Der scheinbare Baccheus ist das Schlußmetrum u. s. w.“